

Zestaw programów preorientacji zawodowej, orientacji zawodowej i doradztwa zawodowego dla Szkoły Podstawowej Nr 1 im. Św. Królowej Jadwigi w Lipnicy Wielkiej

Opracowano na podstawie materiałów zamieszczonych na stronie ore.edu.pl, Rozporządzenia MEN z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego, rozporządzenia MEN w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół oraz w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno -pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oraz ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe.

Spis treści

Wstęp.	2
Program preorientacji zawodowej dla przedszkola	6
Program orientacji zawodowej dla klas I–III szkoły podstawowej	12
Program orientacji zawodowej dla klas IV–VI szkoły podstawowej.	18
Program doradztwa zawodowego dla klas VII–VIII szkoły podstawowej	24
Słownik pojęć	33

Wstęp

Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie zawiera 4 programy:

1. preorientacji zawodowej dla wychowania przedszkolnego
2. orientacji zawodowej dla klas I–III szkoły podstawowej
3. orientacji zawodowej dla klas IV–VI szkoły podstawowej
4. doradztwa zawodowego dla klas VII–VIII szkoły podstawowej

Programy te, poprzez systemowy dobór celów ogólnych i szczegółowych, zapewniają ciągłość koncepcji programowej na poszczególnych poziomach kształcenia. Każdy z programów oparty jest na podstawach teoretycznych, aktualnych regulacjach prawnych oraz wymaganiach metodycznych dotyczących pracy z uczniami i słuchaczami na danym etapie edukacyjnym.

Zestaw programów zawiera:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne zestawu programów
- III. Cele preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego
- IV. Treści programowe – obszary celów szczegółowych
- V. Warunki i sposoby realizacji programów
- VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania
- VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej zestawu programów
- VIII. Ewaluacja programów.

Każdy z programów zawiera: wprowadzenie, podstawy prawne, założenia ogólne programu, cel ogólny programu, treści programowe – cele szczegółowe/osiągnięcia uczniów, warunki i sposoby realizacji programu, weryfikację efektów zajęć, rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu, ewaluację programu. Na końcu opracowania znajduje się słownik pojęć.

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z doradztwem zawodowym w przedszkolach, szkołach i placówkach reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego oraz zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedne z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadzają rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, m.in. w sprawie doradztwa zawodowego, w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół oraz w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno -pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

II. Założenia ogólne zestawu programów

Zestaw programów stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników oraz specyfikę typów szkół, systemowej koncepcji preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego, rozumianych jako:

- **preorientacja zawodowa:** ogół działań o charakterze wychowawczym, podejmowanych przez nauczycieli i rodziców, ukierunkowanych na zbliżanie dzieci w wieku przedszkolnym do środowiska pracy;
- **orientacja zawodowa:** ogół działań o charakterze dydaktyczno-wychowawczym, ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów klas I–VI szkoły podstawowej pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji poprzez poznawanie i rozwijanie własnych zasobów oraz nabywanie wiedzy na temat zawodów i rynku pracy;
- **doradztwo zawodowe:** uporządkowane i zaplanowane działania mające na celu wspieranie uczniów klas VII–VIII szkół podstawowych w procesie świadomego i samodzielnego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.

W zestawie programów zastosowano strukturę modułową – każdy z programów zawiera cele szczegółowe z tych samych czterech obszarów: *Poznawanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych*, co zapewnia systemowość, ciągłość, spójność i kompleksowość działań związanych z doradztwem zawodowym w całym systemie oświaty.

Przewidziane w programach działania związane z doradztwem zawodowym są powiązane z treściami kształcenia, co umożliwi uczniom dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego się uczą, a swoją dalszą edukacją i karierą zawodową.

III. Cele preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego

- **Celem preorientacji i orientacji zawodowej** jest wstępne zapoznanie dzieci z wybranymi zawodami i środowiskiem pracy, kształtowanie pozytywnej i proaktywnej postawy dzieci wobec pracy i edukacji a także pobudzanie i rozwijanie zdolności oraz zainteresowań dzieci.
- **Celem doradztwa zawodowego** jest przygotowanie uczniów do świadomego i samodzielnego planowania kariery oraz podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych, uwzględniających znajomość własnych zasobów oraz informacje na temat rynku pracy i systemu edukacji.

IV. Treści programowe – obszary celów szczegółowych

W każdym z programów uwzględniono te same cztery obszary celów szczegółowych, które równocześnie wyznaczają treści programowe preorientacji i orientacji zawodowej oraz doradztwa zawodowego, nadając zestawowi programów charakter systemowy i modułowy:

1. **Poznawanie własnych zasobów**, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
2. **Świat zawodów i rynek pracy**, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
3. **Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie**, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
4. **Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych**, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocnego poradnictwa kariery.

V. Warunki i sposoby realizacji programów

Określone w programach cele przewidziane są do realizacji:

- a. podczas grupowych zajęć z zakresu doradztwa zawodowego, które są prowadzone przez doradcę zawodowego w wymiarze wynikającym z ramowych planów nauczania;
- b. podczas
 - zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
 - wspomagania uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami; prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców m.in. na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych, zajęciach z wychowawcą i innych zajęciach, a także w formie indywidualnych porad i konsultacji prowadzonych przez doradcę zawodowego (lub innych specjalistów, wychowawców, nauczycieli);
- c. podczas innych działań związanych z doradztwem zawodowym realizowanych w szkole lub poza nią (np. udział w festiwalu zawodów).

Działania związane z doradztwem zawodowym powinny być planowane na poziomie szkoły w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego (WSDZ) i realizowane przez całą kadrę pedagogiczną. Jednym z elementów realizacji programów powinna być możliwość indywidualnego kontaktu uczniów i rodziców z doradcą zawodowym (zatrudnionym w szkole lub w instytucjach wspierających) i innymi specjalistami wspomagającymi proces podejmowania decyzji (pedagog, lekarz medycyny pracy itp.). W kontaktach tych powinny zostać uwzględnione także aspekty środowiskowe, rodzinne, socjalne, zdrowotne i kulturowe.

W realizację programów doradztwa zawodowego powinno zostać włączone otoczenie społeczno-gospodarcze, w szczególności rodzice, przedstawiciele instytucji zajmujących się doradztwem zawodowym – zwłaszcza specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych, przedstawiciele zakładów pracy i pracodawców, OHP oraz innych instytucji edukacyjnych i działających na rynku pracy.

Działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego powinny wspierać eliminowanie stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych.

Zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego powinny być prowadzone z wykorzystaniem metod aktywizujących, dobieranych z uwzględnieniem m.in.: wieku uczestników zajęć oraz celów, jakie mają być osiągnięte. W trakcie zajęć to uczeń planuje, podejmuje działania, decyzje, argumentuje itp. Testy, m.in. predyspozycji i zainteresowań zawodowych, powinny wyłącznie pełnić funkcję wspomagającą, a ich wyniki należy omawiać indywidualnie. Działania związane z doradztwem zawodowym powinny być realizowane m.in. z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), co zwiększy atrakcyjność zajęć i jednocześnie usprawni kompetencje kluczowe uczniów.

Jedną z możliwości realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym jest wolontariat. Pozwala on na sprawdzenie przez uczniów stopnia dopasowania własnych predyspozycji i preferencji do środowiska pracy związanego z konkretnym zawodem. Ponadto kształtuje postawę pracy polegającą na samodzielnym i odpowiedzialnym planowaniu zadań i ich konsekwentnej realizacji. Ważnym elementem wolontariatu jest również kształtowanie kompetencji obywatelskich i orientacji prospołecznej.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Działania związane z doradztwem zawodowym mają wspierać uczniów w wyborach zawodu i kierunku kształcenia, dlatego zamiast tradycyjnego oceniania podczas zajęć należy odwoływać się do autorefleksji i samooceny uczestników.

VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programów

Na potrzeby realizacji każdego z programów rekomenduje się korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz publikacji dostępnych na stronie www.euroguidance.pl

VIII. Ewaluacja programów

Rekomenduje się przeprowadzanie wewnętrznej ewaluacji każdego z programów, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrzznego Systemu Doradztwa Zawodowego. Efektem ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy. Realizacja programu powinna być na bieżąco monitorowana.

IX. Słownik pojęć

Na końcu tego opracowania umieszczony został słownik pojęć precyzujący słownictwo używane w programach.

X. Podsumowanie

Osoba opuszczająca system oświaty, która uczestniczyła w realizacji doradztwa zawodowego (zgodnie z przyjętymi w programach celami i ramami organizacyjnymi) na wszystkich etapach swojej edukacji:

- ✓ posiada wiedzę na temat posiadanych zasobów i możliwości ich wykorzystania na rynku pracy;
- ✓ dokonuje przemyślanych wyborów edukacyjnych i zawodowych – uzasadnia je i przewiduje możliwe konsekwencje;
- ✓ adaptuje się do rynku pracy poprzez stosowanie aktywnych strategii poszukiwania, utrzymywania i zmiany pracy;
- ✓ rozumie konieczność kształcenia ustawicznego i uczestniczy w nim;
- ✓ kształtuje swoją karierę, zachowując równowagę życiową i społeczną.

Jest zatem świadomym podmiotem swoich działań, dla którego praca i edukacja są okazjami do bycia kompetentnym, co bezpośrednio przekłada się na jego dobrostan. Efektywne doradztwo zawodowe służy zatem docelowo podniesieniu jakości życia osób w nim uczestniczących. Im więcej przemyślanych wyborów, tym mniej negatywnych skutków przypadkowych decyzji (zarówno w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym).

PROGRAM PREORIENTACJI ZAWODOWEJ – WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE

Wprowadzenie

Program preorientacji zawodowej dla przedszkola zawiera:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne programu
- III. Cel ogólny preorientacji zawodowej
- IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia dzieci
- V. Warunki i sposoby realizacji programu
- VI. Weryfikacji efektów zajęć – zamiast oceniania
- VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu
- VIII. Ewaluacja programu

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z preorientacją zawodową w przedszkolu reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia oraz rozporządzenie MEN z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie doradztwa zawodowego. Szczegółowe regulacje wprowadza rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

II. Założenia ogólne programu

Program stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników, systemowej koncepcji preorientacji zawodowej, rozumianej jako ogół działań o charakterze wychowawczym, podejmowanych przez nauczycieli i rodziców, ukierunkowanych na zbliżanie dzieci w wieku przedszkolnym do środowiska pracy.

Na etapie wychowania przedszkolnego rozwiązywanie konfliktów przez dzieci związane jest z podejmowaniem działań i ich kontynuacją, nawet pomimo napotykanymi trudnościami. W przypadku negatywnego rozwiązania pojawia się utrata wiary we własne możliwości, spadek zaangażowania zadaniowego i zbyt duże podporządkowanie innym (zależność). wybór zawodu nie jest aktem jednorazowej decyzji, lecz procesem progresywnie rozwijającym się, co oznacza ciąg decyzji w życiu człowieka (stąd tak ważne jest włączenie działań o charakterze doradczym już na samym początku edukacji). W wieku przedszkolnym dzieci identyfikują się z głównymi postaciami w rodzinie. Początkowo dominuje na tym etapie fantazja i marzenia ukierunkowane na wybrane, zazwyczaj najbliższe zawody a w miarę rosnącej partycypacji społecznej i poznawania rzeczywistości wzrasta znaczenie własnych zainteresowań i zdolności.

Przedszkole jako przestrzeń wspierająca dziecko w kształtowaniu preorientacji zawodowej to instytucja minimalizująca jego frustracje i lęki. Rolą wychowania przedszkolnego jest m.in. zapewnienie dziecku poczucia bezpieczeństwa. Ten zasób jest kluczowy w formowaniu się preorientacji zawodowej rozumianej nie tylko jako zbiór informacji o zawodach, ale przede wszystkim grupa kluczowych kompetencji, których rozwój jest możliwy pod warunkiem poczucia bezpieczeństwa i zaufania do otoczenia.

Zgodnie z modułową strukturą programu na każdym etapie wychowania przedszkolnego realizowane są cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów: *Poznawanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno -zawodowych*. Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia.

III. Cel ogólny preorientacji zawodowej

Celem preorientacji zawodowej jest wstępne zapoznanie dzieci z wybranymi zawodami najbliższymi ich otoczeniu, kształtowanie postawy pracy i motywacji do działania, pobudzanie i rozwijanie zainteresowań dzieci oraz stymulowanie ich pro-zawodowych marzeń.

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia dzieci

W programie uwzględniono cztery obszary celów szczegółowych – jednolitych z obszarami wszystkich programów zestawu – które wyznaczają treści programowe orientacji zawodowej.

- 1. Poznanie siebie**, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
- 2. Świat zawodów i rynek pracy**, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
- 3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie**, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
- 4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych**, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocowego poradnictwa kariery.

Cele szczegółowe programu

Kończąc wychowanie przedszkolne i rozpoczynając naukę w szkole, w obszarach:

1. Poznanie siebie

Dziecko:

- 1.1 określa, co lubi robić;
- 1.2 podaje przykłady różnych zainteresowań;
- 1.3 określa, co robi dobrze;
- 1.4 podejmuje działania i opisuje, co z nich wyniknęło dla niego i dla innych;

2. Świat zawodów i rynek pracy

Dziecko:

- 2.1 odgrywa różne role zawodowe w zabawie;

2.2 podaje nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w jego najbliższym otoczeniu i nazwy tych zawodów, które wzbudziły jego zainteresowanie, oraz identyfikuje i opisuje czynności zawodowe wykonywane przez te osoby;

2.3 wskazuje zawody zaangażowane w powstawanie produktów codziennego użytku oraz w zdarzenia, w których dziecko uczestniczy, takie jak wyjście na zakupy, koncert, pocztę;

2.4 podejmuje próby posługiwania się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny;

2.5 opowiada o sobie w grupie rówieśniczej;

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Dziecko:

3.1 nazywa etapy edukacji (bez konieczności zachowania kolejności chronologicznej);

3.2 nazywa czynności, których lubi się uczyć;

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Dziecko:

4.1 opowiada, kim chciałoby zostać;

4.2 na miarę swoich możliwości planuje własne działania lub działania grupy rówieśniczej przez wskazanie pojedynczych czynności i zadań niezbędnych do realizacji celu;

4.3 podejmuje próby decydowania w ważnych dla niego sprawach, indywidualnie i w ramach działań grupy rówieśniczej.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu są spójne z celami kształcenia ogólnego, uwzględniają najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego oraz zadania szkoły i cele wychowania przedszkolnego.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu preorientacji zawodowej są spójne z celami orientacji zawodowej (klasy I–III i klasy IV–VI szkoły podstawowej) i doradztwa zawodowego w klasach VII–VIII szkoły podstawowej.

V. Warunki i sposoby realizacji programu

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

- a. podczas zajęć wychowania przedszkolnego (w ramach realizacji podstawy programowej);
- b. podczas działań, które wynikają z rozporządzenia w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a które prowadzone są przez nauczycieli i specjalistów (Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad i organizacji udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. 2017 poz. 1591);
- c. podczas innych działań związanych z preorientacją zawodową realizowanych w przedszkolu i poza nim (np. Talent Show, spotkania z pasjonatami i przedstawicielami różnych zawodów, wycieczki do zakładów pracy).

W realizację programu preorientacji zawodowej powinno zostać włączone otoczenie społeczno-gospodarcze, w szczególności rodzice oraz przedstawiciele zakładów pracy i pracodawców, a także instytucje edukacyjnych oraz instytucji działających na rynku pracy.

Preorientacja zawodowa powinna być ukierunkowana na kształtowanie:

- a. proaktywnych postaw dzieci wobec pracy i edukacji ze zwróceniem uwagi na zasady etyki pracy jako fundamentu aktywności zawodowej;
- b. sprawczości, tj. przekonania, że są podmiotami własnych działań i są zdolni do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu;
- c. samodzielności i samoobsługi oraz kształtowanie takich cech jak utrzymanie ładu, doprowadzanie podejmowanych prac do końca i porządkowanie miejsca pracy;
- d. szacunku do pracy innych;
- e. umiejętności współdziałania.

Działania realizowane w ramach preorientacji zawodowej powinny wspierać eliminowanie stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych.

Preorientacja zawodowa powinna być stałą perspektywą prowadzenia wychowania przedszkolnego w ciągu dnia, w trakcie swobodnych zajęć dzieci w kąciach tematycznych oraz w czasie zajęć dotyczących poznawania zawodów najbliższych dziecku. W czasie zajęć dzieci powinny poszerzać świadomość dotyczącą świata zawodów z wykorzystaniem prostych zabaw, np. „Kto to zrobił?” (dzieci wspólnie z nauczycielem identyfikują osoby i zawody, „Jedziemy autobusem” (Kto prowadzi? Kto wyprodukował...? Kto posprzątał...?), memo (dopasowywanie atrybutów do zawodów).

Zadania z zakresu preorientacji zawodowej realizuje nauczyciel wychowania przedszkolnego, organizując zajęcia i wycieczki (np. do zakładów pracy), spotkania z przedstawicielami różnych zawodów. Do działań z preorientacji zawodowej rekomenduje się metody aktywizujące dobierane z uwzględnieniem m.in.: wieku uczestników, typu zajęć oraz celów, jakie mają być osiągnięte. Wskazane jest wykorzystanie elementów metody projektu pozwalające na samodzielne formułowanie problemów przez dzieci oraz interdyscyplinarne poszukiwanie rozwiązań.

Efektywność realizacji wyznaczonych celów warunkowana jest pozyskaniem do współpracy rodziców dzieci. Wsparcie ze strony rodziców poprzedzone zaznajomieniem ich z ideą preorientacji zawodowej wzmacnia działania przedszkola w tym obszarze, a przede wszystkim utrwała kształtowane postawy oraz samodzielność i poczucie sprawstwa u dzieci.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Założone cele programu powinny podlegać weryfikacji, a więc ocenie, w jakim stopniu zostały one zrealizowane dzięki podjętym działaniom. Może się to odbywać poprzez:

- pytania ewaluacyjne do dzieci (dotyczące zrozumienia przekazywanych treści, potrzeby kontynuowania/poszerzenia tematu, atrakcyjności zajęć);
- autorefleksję i samoocenę uczestników (swobodne wypowiedzi na zakończenie zajęć z wykorzystaniem głównie skojarzeń i myślenia analogicznego);
- zbieranie opinii i informacji zwrotnych od rodziców;
- analizę prac dzieci, wykonanych w ramach działań z zakresu preorientacji zawodowej.

VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu

Na potrzeby realizacji programu rekomenduje się korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz publikacji dostępnych na stronie www.euroguidance.pl.

VIII. Ewaluacja programu

Rolą ewaluacji programu jest analiza jego skuteczności, tzn. określenie, w jakim stopniu realizacja tego programu przyczynia się do osiągnięcia założonych w nim celów. Ewaluacja prowadzona jest w sposób ciągły poprzez okresowe spotkania osób realizujących program preorientacji zawodowej w przedszkolu, które posłużą omówieniu skuteczności podejmowanych działań.

Załącznik

REKOMENDOWANE ZASOBY DO PROGRAMU PREORIENTACJI ZAWODOWEJ DLA PRZEDSZKOLA

Literatura

1. Maćkowiak A., Kim zostanę, gdy dorosnę? Piosenki o zawodach, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2016.
2. Maćkowiak A., Zgadnij kto to, Wydawnictwo Harmonia, Gdańsk 2011.
3. Krajna A., Ryk L., Sujak-Lesz K. (red.), Edukacja zawodoznawcza i edukacja pro jakościowa w szkole, MarMar Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego przy udziale Wydziału Edukacji Urzędu Miejskiego Wrocławia, Wrocław 2005.
4. Grzeszkiewicz B. (red.), Preorientacja zawodowa dzieci w wieku przedszkolnym, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2004. Karty pracy
5. Przepióra A., Poznajemy zawody – komplet 3 książek z pomocami dydaktycznymi; Wydawnictwo Blżej Przedszkola.

Filmy o zawodach

<http://www.abc.tvp.pl/19256593/kulisy-czyli-blekitek-poznajemy-zawod>

PROGRAM ORIENTACJI ZAWODOWEJ DLA KLAS I–III SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Wprowadzenie

Program orientacji zawodowej dla klas I–III szkoły podstawowej zawiera:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne programu
- III. Cel ogólny orientacji zawodowej
- IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów
- V. Warunki i sposoby realizacji programu
- VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania
- VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu
- VIII. Ewaluacja programu

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z orientacją zawodową w klasach I–III szkoły podstawowej reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedno z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadza rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

II. Założenia ogólne programu

Program stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników oraz specyfikę typów szkół, systemowej koncepcji orientacji zawodowej rozumianej jako ogół działań o charakterze dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów klas I–VI szkoły podstawowej pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji poprzez poznawanie i rozwijanie własnych zasobów oraz nabywanie wiedzy na temat zawodów i rynku pracy.

I etap edukacyjny to okres przejścia od orientacji na zabawę do orientacji na pracę, co wzmocnione jest poprzez odgrywanie różnorodnych ról zawodowych. Uczeń ćwiczy umiejętność planowania własnych działań i opracowuje na podstawie swoich doświadczeń strategię rozwiązywania pojawiających się trudności.

Stąd tak istotne jest wspieranie uczniów w tym obszarze już na samym początku nauki w szkole podstawowej.

Zgodnie z modułową strukturą programu w każdej klasie są realizowane cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów: *Poznawanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych*. Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia.

Przewidziane w programie działania związane z orientacją zawodową są powiązane z treściami kształcenia, co umożliwi uczniom dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego się uczą, a swoją dalszą edukacją i przyszłą karierą zawodową. Ponadto podkreślono rolę kompetencji kluczowych

przewidzianych do rozwijania w ramach podstawy programowej w kształtowaniu się orientacji zawodowej (postawy: kreatywności, przedsiębiorczości, innowacyjności i współpracy zespołowej). Oznacza to, że nauczyciel realizujący program orientacji zawodowej, jednocześnie podejmuje działania mające na celu wspólne (tj. angażujące rodziców, innych nauczycieli i pracowników szkoły, a także przedstawicieli otoczenia społeczno-gospodarczego) wypracowanie efektów kształcenia zapisanych w podstawie programowej.

III. Cel ogólny orientacji zawodowej

Celem orientacji zawodowej w klasach I–III szkoły podstawowej jest wstępne zapoznanie uczniów z różnorodnością zawodów na rynku pracy, rozwijanie pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji oraz stwarzanie sytuacji edukacyjnych sprzyjających poznawaniu i rozwijaniu zainteresowań oraz pasji.

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

W programie uwzględniono cztery obszary celów szczegółowych – jednolitych z obszarami wszystkich programów zestawu – które wyznaczają treści programowe orientacji zawodowej:

- 1) Poznanie siebie, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
- 2) Świat zawodów i rynek pracy, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
- 3) Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
- 4) Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocnego poradnictwa kariery.

Cele szczegółowe programu w obszarach:

1. Poznanie siebie

Uczeń:

- 1.1 opisuje swoje zainteresowania i określa, w jaki sposób może je rozwijać;
- 1.2 prezentuje swoje zainteresowania wobec innych osób;
- 1.3 podaje przykłady różnorodnych zainteresowań ludzi;
- 1.4 podaje przykłady swoich mocnych stron w różnych obszarach;
- 1.5 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i opisuje, co z nich wyniknęło dla niego i dla innych.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 odgrywa różne role zawodowe w zabawie;
- 2.2 podaje nazwy zawodów wykonywanych przez osoby w bliższym i dalszym otoczeniu oraz opisuje podstawową specyfikę pracy w wybranych zawodach;
- 2.3 opisuje, czym jest praca, i omawia jej znaczenie w życiu człowieka na wybranych przykładach;
- 2.4 omawia znaczenie zaangażowania różnych zawodów w kształt otoczenia, w którym funkcjonuje;
- 2.5 opisuje rolę zdolności i zainteresowań w wykonywaniu danego zawodu;
- 2.6 posługuje się przybarami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

- 3.1 uzasadnia potrzebę uczenia się i zdobywania nowych umiejętności;
- 3.2 wskazuje treści, których lubi się uczyć;
- 3.3 wymienia różne źródła wiedzy i podejmuje próby korzystania z nich.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

- 4.1 opowiada, kim chciałby zostać i co chciałby robić;
- 4.2 planuje swoje działania lub działania grupy, wskazując na podstawowe czynności i zadania niezbędne do realizacji celu;
- 4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych bezpośrednio z jego osobą.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu są spójne z celami kształcenia ogólnego, uwzględniają najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego oraz zadania szkoły i cele edukacji wczesnoszkolnej.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu orientacji zawodowej dla klas I–III są spójne z celami preorientacji zawodowej w przedszkolu, orientacji zawodowej w klasach IV–VI szkoły podstawowej oraz doradztwa zawodowego w klasach VII–VIII szkoły podstawowej i w szkołach ponadpodstawowych.

V. Warunki i sposoby realizacji programu

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

- a. podczas zajęć edukacji wczesnoszkolnej (w ramach realizacji podstawy programowej);
- b. podczas:

- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
- wspomagania uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców m.in. na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych;

c. podczas innych działań związanych z doradztwem zawodowym realizowanych w szkole (np. Dzień Talentów, spotkania z pasjonatami i przedstawicielami różnych zawodów, wycieczki zawodoznawcze do przedsiębiorstw, instytucji publicznych).

Dlatego też działania związane z doradztwem zawodowym powinny być planowane na poziomie szkoły w ramach wewnątrzszkolnego systemu doradztwa zawodowego (WSDZ) i realizowane przez całą kadrę pedagogiczną pod kierunkiem doradcy zawodowego lub osoby wyznaczonej przez dyrektora do realizacji zadań doradcy.

Efektywność realizacji wyznaczonych celów warunkowana jest pozyskaniem do współpracy rodziców uczniów klas I–III szkoły podstawowej. Wsparcie ze strony rodziców – poprzedzone zaznajomieniem ich z ideą i celami orientacji zawodowej – wzmacnia działania szkoły w tym obszarze, a przede wszystkim utrwała kształtowane postawy (w tym kreatywność, przedsiębiorczość i innowacyjność).

Orientacja zawodowa powinna być ukierunkowana na kształtowanie:

- a. proaktywnych postaw uczniów wobec pracy i edukacji ze zwróceniem uwagi na zasady etyki pracy jako fundamentu aktywności zawodowej;
- b. sprawczości uczniów, tj. przekonania, że są podmiotami własnych działań i są zdolni do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu.

W ten sposób program wpisuje się wprost w założenia podstawy programowej dla I etapu edukacyjnego, w tym kształtowanie odpowiedzialności za własne działania oraz postawy przedsiębiorczości, kreatywności i innowacyjności.

Działania realizowane w ramach orientacji zawodowej powinny wspierać eliminowanie stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych.

Zajęcia w ramach orientacji zawodowej prowadzone są z wykorzystaniem metod aktywizujących, dobieranych z uwzględnieniem m.in.: wieku uczestników zajęć oraz celów, jakie mają być osiągnięte.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Założone cele programu podlegają weryfikacji, a więc ocenie, w jakim stopniu zostały one zrealizowane dzięki podjętym działaniom. Może się to odbywać poprzez:

- pytania ewaluacyjne do uczestników zajęć (odnoszące się zarówno do oceny przydatności samych sytuacji dydaktycznych, ale również umożliwiające ocenę przyswojenia poruszanych treści oraz ich przydatności);
- autorefleksję i samoocenę uczestników (swobodne wypowiedzi na zakończenie zajęć);
- portfolio zawierające wymierne efekty pracy uczestników zajęć (w tym teczka sukcesów gromadząca wybrane przez ucznia prace – autoewaluacja);
- skale obserwacyjne dla prowadzących zajęcia uwzględniające wybrane czynniki, np.: motywację do pracy, zaangażowanie w pracę zespołową, kreatywność. Skale obserwacyjne mają jedynie wspomagać proces weryfikacji efektów zajęć, a nie go zastępować;
- zbieranie opinii i informacji zwrotnych od rodziców.

Należy zadbać o właściwą atmosferę i warunki sprzyjające otwartemu dzieleniu się przez uczniów wrażeniami i refleksjami na zakończenie zajęć. Warto w tym celu umieścić w sali np. „Skarbiec myśli”, do którego uczniowie mogą wrzucić pytania i przemyślenia, o których nie chcieli mówić na forum lub zabrakło na nie czasu.

VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu

Na potrzeby realizacji programu rekomenduje się korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz publikacji dostępnych na stronie www.euroguidance.pl.

VIII. Ewaluacja programu

Rekomenduje się prowadzenie wewnętrznej ewaluacji programu, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrznego Systemu Doradztwa Zawodowego. Efektem ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy. Ewaluacja prowadzona jest w sposób ciągły poprzez:

- okresowe spotkania osób realizujących działania związane z doradztwem zawodowym w szkole, w tym orientacji zawodowej, poświęcone m.in. omawianiu skuteczność podejmowanych działań;
- okresową ocenę stopnia realizacji celów szczegółowych zawartych w programie orientacji zawodowej przez wychowawcę.

Technikami ewaluacji mogą być: metaplan, analiza dokumentacji (dzienniki – tematy zajęć), analiza wytworów uczniów, analiza wyników obserwacji podłużnej.

Załącznik

REKOMENDOWANE ZASOBY DO PRZYKŁADOWEGO PROGRAMU ORIENTACJI

ZAWODOWEJ DLA KLAS I–III SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Nazwa zasobu	Opis
<i>TalentGame – metodyka i narzędzia badania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów</i>	Narzędzia diagnostyczno-edukacyjne w formie gry komputerowej wspomagają uczniów w różnych kategoriach wiekowych (7+, 12+, 16+) w poszukiwaniu i rozwijaniu talentów oraz w podejmowaniu kluczowych wyborów życiowych.
<i>Poznajemy zawody naszych rodziców</i>	Konspekt zajęć świetlicowych. Źródło dostępu: http://www.sp14-bialystok.pl/pracownicy/publikacje/scenariusze-zajec-nauczycieli-wychowawcow-%C5%9Bwietlicy/poznajemy-zawody-naszyc-rodzicow.html
Bartosz B., <i>Poradnik metodyczny dla nauczycieli, pedagogów i doradców zawodowych</i>	http://static.scholaris.pl/main-file/105/017/rozpoznawanie_predyspozycji_66991.pdf
Forma B, Przepióra A., <i>Poznajemy zawody – komplet 3 książek z pomocami dydaktycznymi: Bliżej Przedszkola –2016;</i> http://blizejprzedszkola.pl/wydawnictwo/?238,poznajemy-zawody-komplet-3-ksiazek-z-pomocami-dydaktycznymi	Graficzny obraz zawodów z możliwością wykorzystania multimediiów, kserowania i kolorowania na foliogramach.
Maćkowiak A., <i>Kim zostanę, gdy dorosnę?</i> Piosenki o zawodach (z 2 płytami CD): Harmonia 2016	Piosenki o zawodach z tekstami i ilustracjami.
Kamińska D., <i>Jak bawić się i uczyć z pasją?</i> Bliżej Przedszkola, 2017	Zastosowanie narzędzi myślowych TOC w pracy z dziećmi – miniporadnik jak wychować dziecko Twórcze Optymistyczne i Ciekawe świata.
matematycznawyspa.pl .	Matematyczna wyspa to strona internetowa, na której znajdziecie podzielone na kategorie kursy matematyczne, językowe, muzyczne, polonistyczne czy informatyczne przeznaczone przede wszystkim dla klas pierwszych.
malykonsument.com.pl	Mały Konsument to strona dla wszystkich dzieci, które chciałyby się dowiedzieć, jak dbać o własne pieniądze. Proponowane materiały kształtują analizę decyzyjną (nie tylko w obszarze finansowym).
www.cha-ching.pl	Propozycja dla tych, którzy chcą nauczyć się zarządzać swoim budżetem.
pkobp.pl/sko/lokatka	Dziecięcy przewodnik po świecie pieniędzy i rynku pracy. Zaprezentowane historie pomogą zrozumieć, na czym polega oszczędzanie oraz skąd biorą się pieniądze.

PROGRAM ORIENTACJI ZAWODOWEJ DLA KLAS IV–VI SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Wprowadzenie

Program orientacji zawodowej dla klas IV–VI szkoły podstawowej zawiera:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne programu
- III. Cel ogólny orientacji zawodowej
- IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów
- V. Warunki i sposoby realizacji programu
- VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania
- VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu
- VIII. Ewaluacja programu

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z orientacją zawodową w klasach IV–VI szkoły podstawowej reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedno z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadza rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

II. Założenia ogólne programu

Program orientacji zawodowej opisują etapy rozwoju dziecka w zakresie uświadamiania sobie własnych zainteresowań/preferencji. Według D. Super'a okres rozwojowy 10–12 lat to przejście z *etapu fantazji do etapu zainteresowań*, w którym jednostka kształtuje obraz samego siebie i własne „ja” zawodowe opierając się na własnych dokonaniach w różnych obszarach oraz na podstawie relacji i identyfikacji ze światem dorosłych.

Zgodnie z modułową strukturą programu w każdej klasie są realizowane cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów: *Poznawanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych*. Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia.

III. Cel ogólny orientacji zawodowej

Celem orientacji zawodowej w klasach IV–VI jest poznawanie własnych zasobów, zapoznanie uczniów z wybranymi zawodami i rynkiem pracy, kształtowanie pozytywnej i proaktywnej postawy uczniów wobec pracy i edukacji oraz stwarzanie sytuacji edukacyjnych i wychowawczych sprzyjających poznawaniu i rozwijaniu zdolności, zainteresowań oraz pasji.

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

W programie uwzględniono cztery obszary celów szczegółowych – jednolitych z obszarami wszystkich programów zestawu – które jednocześnie wyznaczają treści programowe orientacji zawodowej:

- 1. Poznawanie własnych zasobów**, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron, jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
- 2. Świat zawodów i rynek pracy**, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
- 3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie**, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
- 4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych**, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całonocnego poradnictwa kariery.

Cele szczegółowe programu w obszarach:

1. Poznawanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1 określa własne zainteresowania i uzdolnienia oraz kompetencje;
- 1.2 wskazuje swoje mocne strony oraz możliwości ich wykorzystania w różnych dziedzinach życia;
- 1.3 podejmuje działania w sytuacjach zadaniowych i ocenia swoje działania, formułując wnioski na przyszłość;
- 1.4 prezentuje swoje zainteresowania i uzdolnienia wobec innych osób z zamiarem zaciekawienia odbiorców.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

- 2.1 wymienia różne grupy zawodów i podaje przykłady zawodów charakterystycznych dla poszczególnych grup, opisuje różne ścieżki ich uzyskiwania oraz podstawową specyfikę pracy w zawodach;
- 2.2 opisuje, czym jest praca i jakie ma znaczenie w życiu człowieka;
- 2.3 podaje czynniki wpływające na wybory zawodowe;
- 2.4 posługuje się przyborami i narzędziami zgodnie z ich przeznaczeniem oraz w sposób twórczy i niekonwencjonalny;
- 2.5 wyjaśnia rolę pieniądza we współczesnym świecie i jego związek z pracą.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

3.1 wskazuje różne sposoby zdobywania wiedzy, korzystając ze znanych mu przykładów, oraz omawia swój indywidualny sposób nauki;

3.2 wskazuje przedmioty szkolne, których lubi się uczyć;

3.3 samodzielnie dociera do informacji i korzysta z różnych źródeł wiedzy.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

4.1 opowiada o swoich planach edukacyjno-zawodowych;

4.2 planuje swoje działania lub działania grupy, wskazując szczegółowe czynności i zadania niezbędne do realizacji celu;

4.3 próbuje samodzielnie podejmować decyzje w sprawach związanych bezpośrednio lub pośrednio z jego osobą.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu są spójne z celami kształcenia ogólnego, uwzględniają najważniejsze umiejętności rozwijane w ramach kształcenia ogólnego oraz zadania szkoły.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu orientacji zawodowej dla klas IV–VI są spójne z celami preorientacji zawodowej (przedszkole), orientacji zawodowej (klasy I–III szkoły podstawowej) i doradztwa zawodowego w klasach VII–VIII szkoły podstawowej oraz w szkołach ponadpodstawowych.

V. Warunki i sposoby realizacji programu

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

a. podczas

- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
- wspomagania uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców m.in. na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych;

b. podczas innych działań doradczych realizowanych w szkole (np. projekty edukacyjne) lub poza nią (np. spotkania z przedstawicielami zawodów, udział w wycieczkach zawodoznawczych w zakładach pracy). Dzięki tym wizytom uczniowie mają możliwość bezpośredniego kontaktu z przedstawicielami zawodów/specjalności, przez co stają się otwarci i zorientowani na rynek pracy i pracodawców oraz mogą odnieść wymagania danego zawodu do swoich potrzeb i możliwości.

Dlatego też działania związane z doradztwem zawodowym powinny być planowane na poziomie szkoły w ramach Wewnętrzny Systemu Doradztwa Zawodowego (WSDZ) i realizowane przez całą kadrę pedagogiczną pod kierunkiem doradcy zawodowego lub osoby wyznaczonej przez dyrektora do realizacji zadań doradcy.

Proaktywna postawa uczniów wobec pracy i edukacji wzmocniana jest także poprzez takie działania jak: wycieczki tematyczne, projekty edukacyjne (np. „Nasze zawody”), wydarzenia (np. dzień talentów). Prowadzący aktywizuje uczniów poprzez projektowanie odpowiednich sytuacji

dydaktycznych służących wzmocnieniu postawy samodzielności, odpowiedzialności i sprawczości uczniów – tj. przekonania, że oni są podmiotami własnych działań zdolnymi do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu. W ten sposób poprzez realizację długofalowego procesu możliwe będzie osiągnięcie finalnego efektu doradztwa zawodowego w systemie oświaty, tj. przygotowanie uczniów do świadomego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Działania realizowane w ramach orientacji zawodowej mają wspierać uczniów w procesie przygotowania do wyboru kierunku dalszego kształcenia i zawodu, dlatego zamiast tradycyjnego oceniania rekomenduje się, aby podczas zajęć kształtować umiejętność uczniów do autorefleksji i samooceny. Może to odbywać się poprzez:

- pytania ewaluacyjne do uczniów (umożliwiające uczniom np. samoocenę własnej aktywności na zajęciach, samoocenę stopnia zrozumienia/przyswojenia poruszanych treści, ocenę efektywności poszczególnych zadań lub sytuacji dydaktycznych, ocenę poczucia satysfakcji z pracy zespołowej);
- autorefleksje uczniów (swobodne wypowiedzi zarówno na rozpoczęcie, jak i zakończenie zajęć);
- obserwacje osiągnięć ucznia (np. z wykorzystaniem przez prowadzącego skal obserwacyjnych uwzględniających wybrane czynniki, np.: motywację uczniów do pracy na zajęciach lub poszczególnych zadań, zaangażowanie w pracę zespołową, kreatywność),
- analizę wytworów pracy uczniów,
- portfolio zawierające efekty pracy uczniów, np. „Teczka moich osiągnięć”,
- ankiety ewaluacyjne dla uczniów, rodziców.

VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu

Na potrzeby realizacji programu rekomenduje się korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl

VIII. Ewaluacja programu

Zaleca się przeprowadzanie wewnętrznej ewaluacji programu, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrznszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego. Efektem ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, rodziców, potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy. Realizacja programu powinna być na bieżąco monitorowana.

Załącznik

REKOMENDOWANE ZASOBY DO PRZYKŁADOWEGO PROGRAMU ORIENTACJI

ZAWODOWEJ DLA KLAS IV–VI SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Nazwa zasobu	Opis
Obszar: Poznanie własnych zasobów	
<i>Młodzieżowy Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych</i> – MŁOKOZZ	Opis: narzędzie służące do diagnozy i autodiagnozy zainteresowań zawodowych uczniów ze wszystkich grup wiekowych, a w szczególności uczniów ostatnich klas szkoły podstawowej, uczniów gimnazjum oraz 18-letniej młodzieży. Narzędzie odpowiadać ma na potrzeby doradców i uczniów, szczególnie tych, którzy kończą pewien etap edukacji i stoją przed wyborem dalszej drogi kształcenia lub pracy. Źródło dostępu: http://scholaris.pl/zasob/104019
<i>Wybieram zawód</i> – pakiet edukacyjny dla klas 4–6 szkoły podstawowej	Opis: pakiet narzędzi diagnostycznych i materiałów dydaktycznych wspomagających proces rozpoznawania predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów klas 4–6 szkoły podstawowej. W skład pakietu wchodzi: – <i>Poznaj siebie, aby pokierować swoim życiem</i> – poradnik dla uczniów, – <i>Orientacja zawodowa</i> – poradnik dla doradców zawodowych, nauczycieli i pedagogów szkolnych, – <i>Kim zostanie moje dziecko?</i> – poradnik dla rodziców, – <i>Barwy Preferencji Zawodowych</i> – narzędzie do pomiaru preferencji zawodowych, – <i>Skala Postaw Twórczych versus Odtwórczych</i> – podręcznik oraz narzędzie <i>Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Trudnych</i> , – <i>Kwestionariusz Nastawień Intrapersonalnych, Interpersonalnych i Nastawień wobec Świata</i> – podręcznik oraz narzędzie, – <i>Niezbędnik</i> – materiały metodyczne na zieloną szkołę dla doradców zawodowych. Źródło dostępu: http://scholaris.pl/zasob/103923 ; http://www.wybieramzawod.pl/
<i>Rozpoznawanie predyspozycji i zainteresowań z gwarancją życiowego sukcesu</i> – pakiet edukacyjny (szkoła podstawowa)	Opis: w skład pakietu wchodzi: – testy w wersji PDF, – poradnik metodyczny zawierający przykładowe scenariusze lekcji, – publikacja <i>Moja ścieżka do kariery</i> – krótkie poradniki zawierające podstawowe informacje dotyczące planowania kariery i rozpoznawania predyspozycji zawodowych w zależności od etapu rozwoju, na jakim znajduje się uczeń. Źródło dostępu: http://scholaris.pl/zasob/66990
<i>Labirynt zawodów</i>	Opis: celem projektu <i>Labirynt zawodów</i> było stworzenie niewerbalnego testu predyspozycji i zainteresowań zawodowych (w 3 wersjach wiekowych – dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych) oraz multimedialnych zasobów informacji zawodowej, które będą mogły być wykorzystywane w procesie planowania ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej uczniów, przez doradców zawodowych, pedagogów, nauczycieli, a także samodzielnie przez uczniów i ich rodziców. Niewerbalny test predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów wraz z multimedialnymi zasobami informacji zawodowej. Źródło dostępu: http://labirynt-zawodow.progra.pl/
<i>Poznaj swoje zainteresowania i świat szkolnictwa zawodowego</i>	Opis: pakiet narzędzi diagnostycznych i materiałów metodycznych wspierających proces planowania ścieżki edukacyjnej dzieci i młodzieży (od szkoły podstawowej do ponadgimnazjalnej). Źródło dostępu: http://www.doradztwo.koweziu.edu.pl/index.php/vademecum-doradztwa-zawodowego

Nazwa zasobu	Opis
Obszar: Świat zawodów i rynek pracy	
<p><i>Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego</i>, D. Obidniak,</p> <p>A. Pfeiffer, M. Suliga, KOWEziU, Warszawa 2013</p>	<p>Informator w formie interaktywnej.</p> <p>Źródło dostępu: http://doradztwo.ore.edu.pl/wyberam-zawod/</p>
Obszar: Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie	
<p><i>O stylach uczenia się i edukacji</i>,</p> <p>R.R. Gajewski, E-mentor nr 4 (11) 2005</p>	<p>Opis: artykuł opisujący różne style uczenia się oraz metody i narzędzia ich pomiaru.</p> <p>Źródło dostępu: http://www.e-mentor.edu.pl/artukul/index/numer/11/id/189</p>
Obszar: Planowanie własnego rozwoju, podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych	
<p><i>Vademecum Talentu</i>, zintegrowana ocena predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów – pakiet edukacyjny (szkoła podstawowa, gimnazjum, szkoła ponadgimnazjalna)</p>	<p>Opis: <i>Vademecum</i> zawiera narzędzia ułatwiające gromadzenie i porządkowanie informacji związanych z rozwojem zawodowym ucznia oraz przygotowanie planów jego kariery zawodowej i kontrolowanie ich realizacji. Zasoby: – <i>Vademecum Talentu. Podręcznik mentora</i>,</p> <ul style="list-style-type: none"> – informatory dla użytkowników metody, – <i>Portfolio Vademecum Talentu</i> – podręczniki dla uczniów różnego typu szkół, – scenariusze zajęć grupowych, – testy, – przewodniki po wolnym czasie. <p>Źródło dostępu: http://scholaris.pl/zasob/66993; http://scholaris.pl/zasob/66992; http://scholaris.pl/zasob/66994</p>

PROGRAM DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA KLAS VII–VIII SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Wprowadzenie

Program doradztwa zawodowego dla klas VII–VIII szkoły podstawowej zawiera:

- I. Podstawy prawne
- II. Założenia ogólne programu
- III. Cel ogólny doradztwa zawodowego
- IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów
- V. Warunki i sposoby realizacji programu
- VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania
- VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu
- VIII. Ewaluacja programu

I. Podstawy prawne

Prowadzenie działań związanych z doradztwem zawodowym w klasach VII-VIII szkoły podstawowej reguluje m.in. ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe, w której zapisano, że system oświaty zapewnia przygotowanie uczniów do wyboru zawodu i kierunku kształcenia, a także wymieniając zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego oraz zajęcia prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jako jedne z podstawowych form działalności dydaktyczno-wychowawczej szkoły. Szczegółowe regulacje wprowadzają rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej, m.in. w sprawie doradztwa zawodowego, w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół oraz w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno -pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

II. Założenia ogólne programu

Program stanowi realizację jednolitej, uwzględniającej etapy rozwojowe uczestników oraz specyfikę typów szkół, systemowej koncepcji doradztwa zawodowego rozumianego jako: uporządkowane i zaplanowane działania mające na celu wspieranie uczniów klas VII–VIII szkół podstawowych oraz uczniów i słuchaczy szkół ponadpodstawowych w procesie świadomego i samodzielnego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.

Z etapem rozwojowym 13–14-latków związany jest tzw. *konflikt tożsamości* przejawiający się stanem niepewności ról społecznych i poszukiwaniem własnej tożsamości osobowej i zawodowej oraz okazji do manifestacji swojej niezależności. Efektem pozytywnego rozwiązania tego konfliktu jest ukształtowanie zintegrowanego poczucia własnego „ja”. Otrzymywane w tym okresie odpowiednie wsparcie i zachęta do odkrywania siebie owocują wysokim poziomem samokontroli i zwiększaniem samoświadomości.

Zgodnie z modułową strukturą programu w każdej klasie są realizowane cele ze wszystkich czterech wskazanych obszarów: *Poznanie własnych zasobów; Świat zawodów i rynek pracy; Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie; Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych*. Treści są sukcesywnie pogłębiane/poszerzane w kolejnych latach kształcenia.

Przewidziane w programie działania związane z doradztwem zawodowym są powiązane z treściami kształcenia ogólnego, co umożliwi uczniom dostrzeganie związków pomiędzy tym, czego się uczą, a swoją dalszą edukacją i karierą zawodową.

III. Cel ogólny doradztwa zawodowego

Celem doradztwa zawodowego w klasach VII–VIII szkoły podstawowej jest przygotowanie uczniów do odpowiedzialnego planowania kariery i podejmowania, przy wsparciu doradczym, decyzji edukacyjnych i zawodowych, uwzględniających znajomość własnych zasobów oraz informacje na temat rynku pracy i systemu edukacji.

IV. Treści programowe oraz cele szczegółowe – osiągnięcia uczniów

W programie uwzględniono cztery obszary celów szczegółowych – jednolitych z obszarami wszystkich programów zestawu – które jednocześnie wyznaczają treści programowe doradztwa zawodowego:

- 1. Poznawanie własnych zasobów**, m.in.: zainteresowań, zdolności i uzdolnień, mocnych i słabych stron jako potencjalnych obszarów do rozwoju, ograniczeń, kompetencji (wiedzy, umiejętności i postaw), wartości, predyspozycji zawodowych, stanu zdrowia.
- 2. Świat zawodów i rynek pracy**, m.in.: poznawanie zawodów, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o zawodach i rynku pracy, umiejętność poruszania się po nim, poszukiwanie i utrzymanie pracy.
- 3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie**, m.in.: znajomość systemu edukacji i innych form uczenia się, wyszukiwanie oraz przetwarzanie informacji o formach i placówkach kształcenia, uczenie się przez całe życie.
- 4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych**, m.in.: planowanie ścieżki edukacyjnej i zawodowej z przygotowaniem do zdobywania doświadczenia zawodowego oraz refleksji nad nim, podejmowanie i zmiany decyzji dotyczących edukacji i pracy, korzystanie z całozyciowego poradnictwa kariery.

Cele szczegółowe programu w obszarach:

1. Poznawanie własnych zasobów

Uczeń:

- 1.1 określa wpływ stanu zdrowia na wykonywanie zadań zawodowych;
- 1.2 rozpoznaje własne zasoby (zainteresowania, zdolności, uzdolnienia, kompetencje, predyspozycje zawodowe);
- 1.3 dokonuje syntezy przydatnych w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej informacji o sobie wynikających z autoanalizy, ocen innych osób oraz innych źródeł;
- 1.4 rozpoznaje własne ograniczenia jako wyzwania w odniesieniu do planów edukacyjno-zawodowych;
- 1.5 rozpoznaje swoje możliwości i ograniczenia w zakresie wykonywania zadań zawodowych i uwzględnia je w planowaniu ścieżki edukacyjno-zawodowej;
- 1.6 określa aspiracje i potrzeby w zakresie własnego rozwoju i możliwe sposoby ich realizacji;

1.7 określa własną hierarchię wartości i potrzeb.

2. Świat zawodów i rynek pracy

Uczeń:

2.1 wyszukuje i analizuje informacje na temat zawodów oraz charakteryzuje wybrane zawody, uwzględniając kwalifikacje wyodrębnione w zawodach oraz możliwości ich uzyskiwania;

2.2 porównuje własne zasoby i preferencje z wymaganiami rynku pracy i oczekiwaniami pracodawców;

2.3 wyjaśnia zjawiska i trendy zachodzące na współczesnym rynku pracy, z uwzględnieniem regionalnego i lokalnego rynku pracy;

2.4 uzasadnia znaczenie pracy w życiu człowieka;

2.5 analizuje znaczenie i możliwości doświadczania pracy;

2.6 wskazuje wartości związane z pracą i etyką zawodową;

2.7 dokonuje autoprezentacji;

2.8 charakteryzuje instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej, w tym instytucje rynku pracy.

3. Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie

Uczeń:

3.1 analizuje oferty szkół ponadpodstawowych i szkół wyższych pod względem możliwości dalszego kształcenia, korzystając z dostępnych źródeł informacji;

3.2 analizuje kryteria rekrutacyjne do szkół ponadpodstawowych w kontekście rozpoznania własnych zasobów;

3.3 charakteryzuje strukturę systemu edukacji formalnej oraz możliwości edukacji pozaformalnej i nieformalnej;

3.4 określa znaczenie uczenia się przez całe życie.

4. Planowanie własnego rozwoju i podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych

Uczeń:

4.1 dokonuje wyboru dalszej ścieżki edukacyjno-zawodowej samodzielnie lub przy wsparciu doradczym;

4.2 określa cele i plany edukacyjno-zawodowe, uwzględniając własne zasoby;

4.3 identyfikuje osoby i instytucje wspomagające planowanie ścieżki edukacyjno-zawodowej i wyjaśnia, w jakich sytuacjach korzystać z ich pomocy;

4.4 planuje ścieżkę edukacyjno-zawodową, uwzględniając podjętych wyborów.

I. Tematyka zajęć

1) Tematyka zajęć w klasie VII:

1. Przychodzi doradca zawodowy do ucznia, a uczeń: Kim jesteś?
2. Temperament jak z bajki.
3. Czym się interesuję?
4. Umiejętności a zawód.
5. Moje umiejętności.
6. Praca w grupie jako przykład kompetencji kluczowej.
7. Jak zaplanować przyszłość edukacyjno-zawodową?
8. Zawody w moim najbliższym otoczeniu.
9. Kompetencje kluczowe.
10. Kompetencje na rynku pracy.

2) Tematyka zajęć w klasie VIII:

1. Co może wzmocnić moje szanse na rynku pracy? Ocena moich mocnych i słabych stron.
2. Gdzie zdobywać wiedzę o zawodach?
3. Wartościowe dla mnie zawody.
4. Zawód czyli kwalifikacje.
5. Co bierzemy pod uwagę wybierając zawód?
6. Zawód z pasją.
7. Warianty szkoły ponadpodstawowej.
8. Mam wiedzę o sobie i nie zawaham się jej użyć! – czyli rzecz o związku osobowości z zawodem w kontekście wyboru przyszłego zawodu.
9. Mam szansę na sukces! O umiejętnościach sprzyjających realizacji planów i aspiracji (plan rozwoju osobistego).
10. Podróż do przyszłości.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu są spójne z celami kształcenia ogólnego w szkole podstawowej. Uwzględniają wiedzę, umiejętności i kompetencje społeczne rozwijane w ramach kształcenia ogólnego oraz zadania szkoły i cele edukacji poszczególnych przedmiotów, m.in. wiedzy o społeczeństwie oraz wychowania do życia w rodzinie, co umożliwia realizowanie programu zarówno podczas zajęć z zakresu doradztwa zawodowego, jak i na zajęciach z wychowawcą, lekcjach przedmiotowych oraz na dodatkowych zajęciach edukacyjnych w tym innych zajęciach obejmujących wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu – w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Cel ogólny oraz cele szczegółowe programu doradztwa zawodowego dla klas VII–VIII szkoły podstawowej są spójne z celami preorientacji zawodowej (przedszkole), orientacji zawodowej (klas I–VI szkoły podstawowej) i doradztwa zawodowego w szkołach ponadpodstawowych.

V. Warunki i sposoby realizacji programu

Określone w programie cele przewidziane są do realizacji:

- a. podczas wynikających z ramowych planów nauczania grupowych zajęć z zakresu doradztwa zawodowego, które są prowadzone przez doradcę zawodowego
- b. podczas:

- zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu;
 - wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami; prowadzonych przez doradcę zawodowego, nauczycieli i wychowawców m.in. na obowiązkowych i dodatkowych zajęciach edukacyjnych, zajęciach z wychowawcą i innych zajęciach, a także w formie indywidualnych porad i konsultacji prowadzonych przez doradcę zawodowego (lub innych specjalistów, wychowawców, nauczycieli)
- c. podczas innych działań związanych z doradztwem zawodowym realizowanych w szkole (np. minitargi edukacyjne, projekty edukacyjne, konkursy zawodoznawcze) lub poza nią (np. udział w targach edukacyjnych, festiwal zawodów, udział w wizytach zawodoznawczych w zakładach pracy). Dzięki tym wizytom uczniowie mają możliwość bezpośredniego kontaktu z przedstawicielami zawodów/specjalności, a dzięki temu stają się otwarci i zorientowani na rynek pracy oraz pracodawców oraz mogą odnieść wymagania danego zawodu do swoich potrzeb i możliwości.

W realizację programu doradztwa zawodowego dla klas VII–VIII szkoły podstawowej powinni zostać włączeni rodzice, przedstawiciele instytucji oświatowych zajmujących się doradztwem zawodowym (m.in. specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz pracownicy placówek doskonalenia nauczycieli), jednostki samorządu terytorialnego (organy prowadzące szkoły), placówki kształcenia praktycznego oraz otoczenie społeczno-gospodarcze szkół, przez które należy rozumieć pracodawców/przedsiębiorców, organizacje pracodawców, instytucje edukacyjne i instytucje działające rynku pracy (np. powiatowy urząd pracy, Ochotnicze Hufce Pracy), uczelnie wyższe, specjalne strefy ekonomiczne. W kontaktach tych powinny zostać włączone także aspekty środowiskowe, rodzinne, socjalne, zdrowotne, kulturowe.

Szczególną uwagę na tym etapie edukacyjnym należy zwrócić na współpracę z rodzicami w zakresie wspomaganie ucznia w podejmowaniu właściwych decyzji edukacyjno-zawodowych. Możliwe jest osiągnięcie tego celu dzięki włączaniu rodziców w działania szkoły poprzez angażowanie ich do różnych form działań doradczych.

Jednym z ważnych elementów realizacji programu powinna być także możliwość indywidualnego kontaktu uczniów i rodziców z doradcą zawodowym (zatrudnionym w szkole, w instytucjach wspierających) i innymi specjalistami wspomagającymi proces podejmowania decyzji (psycholog, pedagog, lekarz medycyny pracy itp.). W kontaktach tych powinny zostać uwzględnione także aspekty środowiskowe, rodzinne, socjalne, zdrowotne, kulturowe.

Szczególnie rekomenduje się wykorzystywanie metody projektu rozumianej jako metoda aktywizująca polegająca na poznawaniu przez uczniów wybranego zagadnienia w ramach pracy zespołowej, zazwyczaj w sposób interdyscyplinarny (uwzględniający wiele dziedzin wiedzy). Rola nauczyciela podczas realizacji projektu jest znacznie ograniczona. To uczniowie formułują temat, interesujące ich pytania, metody poszukiwania odpowiedzi, sposoby ich prezentacji i oceny. Z tego powodu projekt uważa się za metodę rozwijającą oprócz ciekawości poznawczej również umiejętności organizacji własnych działań. Zazwyczaj wyodrębnia się następujące elementy składowe projektu:

- a. tytuł lub temat projektu,
- b. pytania, na które projekt ma odpowiedzieć, ewentualnie cel projektu,
- c. termin realizacji,
- d. sposoby realizacji – metody, techniki, środki,
- e. harmonogram prac,
- f. sposoby prezentacji wyników,
- g. sposoby oceny.

Uczniowie podczas zajęć prowadzonych metodami aktywizującymi oraz realizując projekt samodzielnie, konstruują wiedzę, uczą się, jak się uczyć, jak planować i organizować swoją pracę. Sprzyjają one rozbudzeniu wyobraźni uczących się, podwyższają poziom ich aktywności, samodzielnego myślenia i działania, przyczyniają się do zwiększenia motywacji do uczenia się i odpowiedzialności za podjęte zadania. W trakcie takich zajęć to uczeń planuje, podejmuje działania, decyduje, argumentuje, dokonuje samooceny własnych działań. Uczy się przez doświadczanie, a przeżywanie i współdziałanie w grupie umożliwia mu rozwijanie kompetencji personalnych i społecznych, tym samym przygotowuje do samodzielnego, świadomego podejmowania decyzji edukacyjno-zawodowych.

Działania związane z doradztwem zawodowym powinny być realizowane m.in. z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (ICT), co zwiększy atrakcyjność zajęć i jednocześnie usprawni kompetencje kluczowe uczniów. Ponadto dynamicznie rozwijający się obszar ICT wymaga zarówno od prowadzących, jak i uczniów wdrażania idei całościowego uczenia się. Tym samym stosowane techniki pracy stają się środkiem do realizacji jednego z celów działań związanych z doradztwem zawodowym i zwiększenia ich efektywności.

Jedną z możliwości realizacji działań związanych z doradztwem zawodowym jest wolontariat. Pozwala on na sprawdzenie przez uczniów stopnia dopasowania własnych predyspozycji i preferencji do środowiska pracy związanego z konkretnym zawodem. Ponadto kształtuje postawę pracy polegającą na samodzielnym i odpowiedzialnym planowaniu zadań i ich konsekwentnej realizacji. Ważnym elementem wolontariatu jest również kształtowanie kompetencji obywatelskich i orientacji prospołecznej.

W związku z powyższym doradztwo zawodowe w klasach VII–VIII powinno być ukierunkowane na kształtowanie:

- proaktywnych postaw młodzieży wobec pracy i edukacji ze zwróceniem uwagi na zasady etyki pracy jako fundament aktywności zawodowej;
- sprawczości uczniów, tj. przekonania, że są podmiotami własnych działań i są w pełni zdolni do wprowadzania zmian w swoim bliższym i dalszym otoczeniu.

Działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego powinny wspierać eliminowanie stereotypów dotyczących ról społecznych i zawodowych.

Testy, m.in. predyspozycji i zainteresowań zawodowych, powinny pełnić funkcję wspomagającą, a ich wyniki powinny się omawiać indywidualnie.

VI. Weryfikacja efektów zajęć – zamiast oceniania

Działania realizowane w ramach doradztwa zawodowego mają wspierać uczniów w procesie przygotowania do wyboru kierunku dalszego kształcenia i zawodu, dlatego zamiast tradycyjnego oceniania rekomenduje się, aby podczas zajęć kształtować umiejętność uczniów do autorefleksji i samooceny. Sprzyja to budowaniu większej otwartości uczniów, ich aktywności i zaangażowaniu, motywacji do udziału w dyskusjach i do wyrażania własnych opinii, jak również skłania do refleksji.

Rekomenduje się weryfikację efektów zajęć poprzez wykorzystanie:

- pytań ewaluacyjnych zadawanych uczestnikom po zakończeniu zajęć;
- portfolio zawierającego wymierne efekty pracy uczestników zajęć gromadzone sukcesywnie przez cały okres realizacji programu doradztwa zawodowego;

- indywidualnego planu działania ukazującego projektowane ścieżki kariery edukacyjno-zawodowej uczniów.

VII. Rekomendacje dotyczące obudowy dydaktycznej programu

Na potrzeby realizacji programu rekomenduje się korzystanie z zasobów dydaktycznych gromadzonych i aktualizowanych przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie na stronie www.doradztwo.ore.edu.pl oraz publikacji dostępnych na stronie www.euroguidance.pl

VIII. Ewaluacja programu

Rekomenduje się przeprowadzanie wewnętrznej ewaluacji programu, która będzie planowana i realizowana w ramach Wewnętrzzszkolnego Systemu Doradztwa Zawodowego. Efektem ewaluacji powinno być doskonalenie programu służące dostosowaniu go do potrzeb i możliwości uczniów, potrzeb szkoły czy lokalnego rynku pracy. Realizacja programu powinna być na bieżąco monitorowana.

Proponowane techniki analizy jakościowej programu to:

- analiza dokumentacji (dzienniki – tematy zajęć),
- analiza wytworów uczniów,
- metaplan,
- obserwacja poziomu zaangażowania i motywacji, zachowań uczniów,
- rozmowa doradcza z uczniem.

Załącznik

REKOMENDOWANE ZASOBY DO PRZYKŁADOWEGO PROGRAMU DORADZTWA ZAWODOWEGO DLA KLAS VII–VIII SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Nazwa zasobu	Opis
Obszar: Poznawanie własnych zasobów	
<i>Młodzieżowy Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych – MŁOKOZZ</i>	Narzędzie służące do diagnozy i autodiagnozy zainteresowań zawodowych uczniów ze wszystkich grup wiekowych, a w szczególności uczniów ostatnich klas szkoły podstawowej. Narzędzie odpowiadać ma na potrzeby doradców i uczniów, szczególnie tych, którzy kończą pewien etap edukacji i stoją przed wyborem dalszej drogi kształcenia lub pracy. Źródło dostępu: http://scholaris.pl/zasob/104019
<i>Zamek – Test Predyspozycji Zawodowych</i>	e-ZAMEK.pl jest portalem przeznaczonym do dla osób, które nie zdecydowały jeszcze o wyborze ścieżki zawodowej i chciałyby rozpoznać swoje predyspozycje zawodowe. Portal umożliwia rozwiązywanie specjalistycznych testów predyspozycji zawodowych, które mogą zostać poddane analizie przez nauczycieli lub doradców. Narzędzie do badania predyspozycji zawodowych oparte jest na teorii M. Savickasa. Opracowane są materiały skierowane dla ucznia, nauczyciela i doradcy zawodowego z przykładowymi scenariuszami (http://www.ezamek.pl/biblioteka). Źródło dostępu: http://www.e-zamek.pl/ ; test w wersji papierowej: http://www.e-zamek.pl/public/docs/pdf/testpredyspozycji-zawodowych.pdf
<i>Rozpoznawanie predyspozycji i zainteresowań gwarancją życiowego sukcesu – pakiet edukacyjny (szkoła podstawowa)</i>	Pakiet zawiera: – Test do badania predyspozycji i zainteresowań uczniów. – Poradnik metodyczny zawierający przykładowe scenariusze lekcji. – Publikację <i>Moja ścieżka do kariery</i> – krótkie poradniki zawierające podstawowe informacje dotyczące planowania kariery i rozpoznawania predyspozycji zawodowych w zależności od etapu rozwoju na jakim znajduje się uczeń. – Źródło dostępu: http://scholaris.pl/zasob/66989
Nazwa zasobu	Opis
<i>Labirynt zawodów</i>	Celem projektu Labirynt zawodów było stworzenie niewerbalnego testu predyspozycji i zainteresowań zawodowych dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych oraz multimedialnych zasobów informacji zawodowej, które będą mogły być wykorzystywane w procesie planowania ścieżki edukacyjnej i kariery zawodowej uczniów przez doradców zawodowych, pedagogów, nauczycieli, a także samodzielnie przez uczniów i ich rodziców. Niewerbalny test predyspozycji i zainteresowań zawodowych uczniów wraz z multimedialnymi zasobami informacji zawodowej. Źródło dostępu: http://labirynt-zawodow.progra.pl/
Obszar: Świat zawodów i rynek pracy	
<i>Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy</i>	Opis: strona Publicznych Służb Zatrudnienia zawiera opisy zawodów wchodzące w skład klasyfikacji zawodów i specjalności. Na stronie udostępniony jest link do wyszukiwarki opisów zawodów. Opis składa się z nazwy zawodu, kodu, syntezy, wykazu zadań zawodowych oraz dodatkowych zadań zawodowych. Źródło dostępu: http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacja-zawodow-i-specjalnosci

<p><i>Informator o zawodach szkolnictwa zawodowego</i>, D. Obidniak,</p> <p>A. Pfeiffer, M. Suliga. KOWEziU, Warszawa 2013</p>	<p>Opis: informator w formie interaktywnej.</p> <p>Źródło dostępu: http://doradztwo.ore.edu.pl/wyberam-zawod/</p>
<p>Obszar: Rynek edukacyjny i uczenie się przez całe życie</p>	
<p>Wyszukiwarka zawodów</p>	<p>Opis: portal „Doradztwo edukacyjno-zawodowe” administrowany przez ORE, zawierający informacje o zawodach, kwalifikacjach, typach szkół, kwalifikacyjnych kursach zawodowych, szkołach realizujących specjalne potrzeby edukacyjne uczniów. Źródło dostępu: http://doradztwo.ore.edu.pl/wyberam-zawod/</p>
<p>Baza szkół i placówek oświatowych SIO</p>	<p>Opis: parametry wyszukiwania w Rejestrze Szkół i Placówek Oświatowych umożliwiają wyszukiwanie szkół, placówek wg regionu, organu prowadzącego, położenia, typu szkół lub placówki, statusu, miejsca w strukturze organizacyjnej, kategorii uczniów, zawodów itp. Dane w wyszukiwarce aktualizowane są raz w tygodniu.</p> <p>Źródło dostępu: https://sio.men.gov.pl/index.php/rspo</p>
<p>Obszar: Planowanie własnego rozwoju, podejmowanie decyzji edukacyjno-zawodowych</p>	
<p><i>Perspektywy edukacyjno-zawodowe – narzędzie diagnozy, edukacji i aktywizacji zawodowej</i></p>	<p>Celem projektu było stworzenie i dostarczenie uczniom szkół podstawowych narzędzi i materiałów metodycznych wspomagających świadome kształtowanie ścieżek edukacyjno-zawodowych i podejmowanie decyzji w zakresie dalszego kształcenia i zatrudnienia. Produkty projektu kierowane są także do doradców zawodowych, nauczycieli oraz rodziców.</p> <p>Diagnoza zainteresowań zawodowych, potencjału zawodowego oraz kompetencji przedsiębiorczych uczniów oraz generująca rekomendacje zawodowe. Przygotowano również filmy o 194 zawodach szkolnictwa zawodowego.</p>

Nazwa zasobu	Opis
<p>Publikacja – <i>Warsztat diagnostyczny doradcy zawodowego. Przewodnik dla nauczyciela i doradcy</i>, M. Rosalska, 2012</p>	<p>Książka adresowana jest do wszystkich tych, którzy wspierają inne osoby w planowaniu i realizowaniu planów edukacyjnych oraz zawodowych. Celem publikacji jest wzmocnienie kompetencji doradczych w obszarze związanym z diagnostyką. Zaprezentowano propozycje modeli, schematów diagnostycznych oraz metody, które mogą być wykorzystywane zarówno przez profesjonalnych doradców, jak i nauczycieli czy wychowawców.</p> <p>Źródło dostępu: Euroguidance Polska http://www.euroguidance.pl/index.php?id=ksiazki</p>
<p>Publikacja – <i>Od aktora do autora. Wspieranie młodzieży w konstruowaniu własnej kariery</i>, J. Minta, 2012</p>	<p>Celem publikacji jest przybliżenie wybranych koncepcji poradnictwa kariery oraz przedstawienie elementów warsztatu pracy doradcy kariery, które szczególnie mogą pomóc młodym ludziom i wszystkim, którzy ich wspierają w procesie projektowania i realizacji kariery. Przedstawiono także przykłady konkretnych 30 zadań i ćwiczeń, które można wykorzystać w poradnictwie kariery.</p> <p>Źródło dostępu: Euroguidance Polska http://www.euroguidance.pl/index.php?id=ksiazki</p>
<p>Publikacja – <i>Metody pracy z grupą w poradnictwie zawodowym</i>, A. Paszkowska-Rogacz, M. Tarkowska, 2004</p>	<p>Odbiorcami publikacji są doradcy zawodowi. Zawiera ona dwie części o charakterze teoretycznym i jedną o charakterze praktycznym. Uzupełnienie części teoretycznej stanowią prezentacje, które prowadzący zajęcia grupowe mogą wykorzystać podczas zajęć z uczestnikami grupy. Część warsztatowa składa się z opisów ćwiczeń, do których dołączone są materiały, które prowadzący zajęcia mogą modyfikować bądź powielać według własnych potrzeb. Źródło dostępu: Euroguidance Polska http://www.euroguidance.pl/index.php?id=ksiazki</p>

SŁOWNIK POJĘĆ

OBSZAR: POZNAWANIE WŁASNYCH ZASOBÓW

motywacja	stan gotowości podmiotu do podejmowania określonych działań (np. motywacja do pracy, nauki, sportu), stopień zaangażowania w wykonywanie danych czynności. Dzięki wysokiej motywacji możliwe jest kontynuowanie działań pomimo napotykaných trudności, stąd procesy motywacyjne odpowiedzialne są w dużej mierze za realizację postawionych przez podmiot celów.
osobowość	<p>zespół względnie stałych cech psychicznych podmiotu zapewniający mu poczucie tożsamości, tj. integrujący myśli, emocje i uczucia oraz zachowania. Rolą osobowości jest zatem regulowanie relacji między poszczególnymi zjawiskami psychicznymi w taki sposób, aby zapewnić podmiotowi optymalną równowagę życiową. Zazwyczaj wyróżnia się dwa komponenty osobowości:</p> <ul style="list-style-type: none">a. temperament – odnoszący się do formalnej struktury zachowania (np. w jaki sposób zazwyczaj reagujemy na bodźce o niskim/wysokim nasileniu? – bez względu na ich treść), o charakterze biologicznym, trudno podlegający modyfikacjom;b. charakter – odnoszący się do treści zachowania (np. pomocny, otwarty na zmiany), modelowany pod wpływem oddziaływań społecznych, podlegający procesom wychowawczym. <p>Osobowość pełni ważną rolę w procesie adaptacji podmiotu do miejsca pracy. Niski stopień dostosowania miejsca pracy do cech osobowości negatywnie oddziałuje zarówno na samą postawę podmiotu do pracy, satysfakcję zawodową, jak i osobowość (brak równowagi).</p>
poczucie własnej wartości	<p>postawa względem własnej osoby, stosunek do samego siebie, emocjonalny wymiar obrazu siebie. Poczucie własnej wartości wyraża ocenę podmiotu ukierunkowaną na to, co wie i myśli o sobie (samowiedza).</p> <p>Źródło: Domagała-Zyśk E., Knopik T., Oszwa U., <i>Diagnoza funkcjonalna rozwoju społeczno-emocjonalnego uczniów w wieku 9–13 lat</i>, ORE, Warszawa 2017.</p>
predyspozycje zawodowe	wrodzone skłonności do efektywnego wykonywania danych czynności (związanych z konkretnym zawodem). Predyspozycje mogą mieć charakter poznawczy (np. wysoka inteligencja), osobowościowy (np. bycie reaktywnym – cecha temperamentu) lub sprawnościowy (np. motoryka). Predyspozycje zawodowe to zatem takie właściwości podmiotu, które ułatwiają mu radzenie sobie z zadaniami charakterystycznymi dla danej profesji.

<p>samoocena</p>	<p>uogólniona, względnie trwała postawa podmiotu względem siebie, mająca istotne znaczenia dla jego samopoczucia (emocje) i zakresu podejmowanych działań (motywacja). Samoocenę opisuje się zazwyczaj w trzech wymiarach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poziomu, czyli niska – wysoka, • stałości/trwałości, czyli niestabilna – stabilna, • adekwatności, czyli zaniżona – adekwatna-zawyżona. <p>• Źródło: Dzwonkowska I., Lachowicz-Tabaczek K., Łąguna M., <i>Samoocena i jej pomiar. Polska adaptacja skali SES M. Rozenberga</i>, Pracownia Testów Psychologicznych, Warszawa 2008.</p>
<p>talent</p>	<p>synonim „uzdolnienia”; <i>względnie stałe warunki wewnętrzne człowieka determinujące efektywność wykonywania czynności w specyficznej sferze jego działalności</i>. Talent ma charakter kierunkowy, związany jest z konkretną dziedziną, np. plastyczny, muzyczny, sportowy. Wyrazem posiadania talentu przez ucznia są jego osiągnięcia, stąd zazwyczaj używa się pojęcia „talent” w przypadku już aktualizowanego (rozwijanego), a nie jedynie możliwego do wykorzystania potencjału podmiotu. Talent zatem to przejawiane w zachowaniu (w postaci osiągnięć w danej dziedzinie/przedmiocie) uzdolnienie.</p> <p>Na przykład osoba utalentowana muzycznie jest w stanie zademonstrować posiadane uzdolnienia poprzez udział w koncercie, konkursie, recitalu.</p>
<p>uzdolnienia</p>	<p><i>względnie stałe warunki wewnętrzne człowieka determinujące efektywność wykonywania czynności w specyficznej sferze jego działalności</i>. Uzdolnienia mają zatem charakter kierunkowy, związane są z konkretną dziedziną, np. plastyczne, muzyczne, sportowe, motoryczne. Synonim „talentu”, przy czym zazwyczaj „talent” używany jest w przypadku uzdolnień przejawianych w postaci osiągnięć (a nie tylko potencjalnych, ukrytych możliwości podmiotu).</p> <p>Można zatem powiedzieć o uczniu, że jest uzdolniony muzycznie, pomimo że do tej pory nie osiągnął ponadprzeciętnych wyników, ale może to uczynić w przyszłości.</p> <p>Źródło: Strelau J., <i>Inteligencja człowieka</i>, Wyd. Żak, Warszawa 1997.</p>
<p>wartości</p>	<p>względnie trwałe przekonania podmiotu na temat preferowanych sposobów postępowania uporządkowane w hierarchię według stopnia ich ważności. Wartości często ujmowane są jako cele do realizacji przez podmiot (np. dążenie do prawdy lub autonomii), stąd traktuje się je jako element systemu motywacyjnego człowieka.</p> <p>Źródło: Knopik T. (red.), <i>Kotwice kariery</i>, Wyd. Lechaa, Lublin 2015.</p>

zainteresowania	zjawisko polegające na stałym i częstym ukierunkowaniu uwagi (mimowolnej i świadomej) jednostki na określone kategorie obiektów, czynności, stanów lub sytuacji. Zainteresowanie związane jest ze skłonnością (postawą) do pogłębionego poznawania danego obiektu (dziedziny), jako postawa uwzględnia zarówno wymiar: wiedzy, emocji (obiekt zainteresowania wzbudza pozytywny afekt), jak i zachowania (aktywności związane z zainteresowaniami). Źródło: Gąsiorowska A., Bajcar B., Kwestionariusz Zainteresowań Zawodowych – nowe narzędzie dla doradcy zawodowego. W: <i>Testy w poradnictwie zawodowym. Zeszyty Informacyjno-Metodyczne Doradcy Zawodowego – zeszyt nr 37</i> , Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2006.
zasoby	potencjał jednostki (tj. wiedza, umiejętności, postawy, stan zdrowia, osobowość), który może być wykorzystywany przez nią do zaspokojenia potrzeb i realizacji celów. W psychologii zasoby ujmowane są często jako środki będące w dyspozycji podmiotu, które możliwe są do zastosowania przez niego celem rozwiązania problemu. Zasoby mogą być wewnętrzne (należące do jednostki) lub zewnętrzne (związane ze wsparciem otoczenia, np. postawą rodziców, rówieśników). Ekwiwalenty: zasoby = potencjał = wyposażenie podmiotu.
zdolności	ogólne zasoby poznawcze jednostki, które decydują o efektywności podejmowanych przez nią działań. Najczęściej utożsamia się zdolności z inteligencją i podstawowymi procesami poznawczymi, tj. percepcją, uwagą, pamięcią, myśleniem i wyobraźnią. Osoba zdolna to zatem osoba szybko przetwarzająca informację, szybko ucząca się, skutecznie rozwiązująca problemy, sprawnie analizująca dostępne dane. Źródło: Limont W., <i>Uczeń zdolny. Jak go rozpoznać i jak z nim pracować?</i> GWP, Sopot 2011.
zdrowie	stan pełnej fizycznej, duchowej i społecznej pomyślności, stan dobrego samopoczucia – dobrostan, a nie tylko brak choroby, defektów fizycznych czy niedomagań (definicja przyjęta przez WHO – Światową Organizację Zdrowia). Dobrostan wyraża się w poznawczej i emocjonalnej ocenie własnego życia jako satysfakcjonującego i wartościowego, w wyniku zaspokojenia istotnych potrzeb, i umożliwia samorozwój w różnych obszarach życia, w tym w pracy zawodowej. Źródło: Woynarowska B., <i>Edukacja zdrowotna. Podręcznik akademicki</i> , Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2008.

OBSZAR: ŚWIAT ZAWODÓW I RYNEK PRACY

certyfikowanie	proces, w wyniku którego osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, po uzyskaniu pozytywnego wyniku walidacji, otrzymuje od uprawnionego podmiotu certyfikującego dokument potwierdzający nadanie określonej kwalifikacji. Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i> , Dz.U. 2016 poz. 64.
-----------------------	--

klasyfikacja zawodów i specjalności	<p>usystematyzowany zbiór zawodów i specjalności występujących na rynku pracy.</p> <p>Stanowi „spis z natury” zawodów zidentyfikowanych na rynku pracy. Klasyfikacja opracowana została na podstawie Międzynarodowego Standardu Klasyfikacji Zawodów ISCO-08.</p> <p>Źródło:http://psz.praca.gov.pl/rynek-pracy/bazy-danych/klasyfikacjazawodow-i-specjalnosci [dostęp: 12.06.2016].</p>
kwalfikacja	<p>zestaw efektów uczenia się w zakresie wiedzy, umiejętności oraz kompetencji społecznych, nabytych w edukacji formalnej, edukacji pozaformalnej lub poprzez uczenie się nieformalne, zgodnych z ustalonymi dla danej kwalifikacji wymaganiami, których osiągnięcie zostało sprawdzone w walidacji oraz formalnie potwierdzone przez uprawniony podmiot certyfikujący.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
Polska Rama Kwalifikacji	<p>opis ośmiu wyodrębnionych w Polsce poziomów kwalifikacji odpowiadających odpowiednim poziomom europejskich ram kwalifikacji, o których mowa w załączniku II do zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz.Urz. UE C 111 z 06.05.2008, s 1), sformułowany za pomocą ogólnych charakterystyk efektów uczenia się dla kwalifikacji na poszczególnych poziomach, ujętych w kategoriach wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
rynek pracy	<p>ogół form i procesów zatrudniania pracowników przez pracodawców, a także ogół instytucji, uwarunkowań oraz czynników negocjacji warunków zatrudnienia, pracy i płac; ekonomiczny, społeczny i polityczny obszar, na którym rozgrywają się wszelkie procesy z zakresu szeroko rozumianego zatrudnienia i bezrobocia.</p> <p>Źródło: <i>Encyklopedia PWN</i>, https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/rynek-pracy [dostęp: 20.09.2017].</p>
Sektorowa Rama Kwalifikacji	<p>opis poziomów kwalifikacji funkcjonujących w danym sektorze lub branży; poziomy Sektorowych Ram Kwalifikacji odpowiadają odpowiednim poziomom Polskiej Ramy Kwalifikacji.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>

specjalność	<p>jest wynikiem podziału pracy w ramach zawodu, zawiera część czynności o podobnym charakterze (związanych z wykonywaną funkcją lub przedmiotem pracy), wymagających pogłębionej lub dodatkowej wiedzy i umiejętności, zdobytych w wyniku dodatkowego szkolenia lub praktyki.</p> <p>Źródło: Strojna E., Żywiec-Dąbrowska E., <i>Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy</i>, MPiPS, Warszawa 2014.</p>
standard kompetencji zawodowych	<p>norma opisująca kompetencje zawodowe konieczne do wykonywania zadań zawodowych wchodzących w skład zawodu, akceptowana przez przedstawicieli organizacji zawodowych i branżowych, pracodawców, pracobiorców i innych kluczowych partnerów społecznych.</p> <p>Źródło: www.kwalifikacje.praca.gov.pl [dostęp: 12.06.2016].</p>
walidacja	<p>sprawdzenie, czy osoba ubiegająca się o nadanie określonej kwalifikacji, niezależnie od sposobu uczenia się tej osoby, osiągnęła wyodrębnioną część lub całość efektów uczenia się wymaganych dla tej kwalifikacji.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
zawód	<p>zbiór zadań (zespół czynności) wyodrębnionych w wyniku społecznego podziału pracy, wykonywanych stale lub z niewielkimi zmianami przez poszczególne osoby i wymagających odpowiednich kompetencji (wiedzy i umiejętności), zdobytych w wyniku kształcenia lub praktyki. Wykonywanie zawodu stanowi źródło dochodów.</p> <p>Źródło: Strojna E., Żywiec-Dąbrowska E., <i>Klasyfikacja zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy</i>, MPiPS, Warszawa 2014.</p>
Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji	<p>rejestr publiczny w rozumieniu art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (Dz.U. 2014 poz. 1114), prowadzony w systemie teleinformatycznym, ewidencjonujący kwalifikacje włączone do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
Zintegrowany System Kwalifikacji	<p>wyodrębniona część Krajowego Systemu Kwalifikacji, w której obowiązują określone w ustawie standardy opisywania kwalifikacji oraz przypisywania poziomu Polskiej Ramy Kwalifikacji do kwalifikacji, zasady włączania kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji i ich ewidencjonowania w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji, a także zasady i standardy certyfikowania kwalifikacji oraz zapewniania jakości nadawania kwalifikacji.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>

OBSZAR: RYNEK EDUKACYJNY I UCZENIE SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE

edukacja	<p>ogół procesów wychowawczo-dydaktycznych przebiegających w społeczeństwie, łącznie z procesami samoedukacyjnymi, tj. obejmującymi samowychowanie i samouctwo.</p> <p>Źródło: Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., <i>Nowy słownik pedagogiki pracy</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2000.</p>
edukacja formalna	<p>kształcenie realizowane przez publiczne i niepubliczne szkoły oraz inne podmioty systemu oświaty, uczelnie oraz inne podmioty systemu szkolnictwa wyższego, w ramach programów, które prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych i kwalifikacji nadawanych po ukończeniu studiów podyplomowych (tzn. efektów kształcenia, poświadczonych dyplomem, świadectwem, certyfikatem lub innym dokumentem wydanym przez uprawnioną instytucję potwierdzającym uzyskanie zakładanych efektów kształcenia) albo kwalifikacji w zawodzie (tzn. wyodrębnionego w danym zawodzie zestawu oczekiwanych efektów kształcenia, których osiągnięcie potwierdza świadectwo wydane przez okręgową komisję egzaminacyjną, po zdaniu egzaminu potwierdzającego kwalifikacje w zawodzie w zakresie jednej kwalifikacji).</p> <p>Źródła: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64., <i>Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty</i> (Dz.U. 1991 Nr 95 poz. 425) oraz Dz.U. 2016 poz. 1943, <i>Ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym</i> (Dz.U. 2016 poz. 1842, 1933, 2169, 2260, z 2017 poz. 60, 777, 858, 859, 1321, 1428, 1530).</p>
edukacja permanentna	<p>ogół procesów oświatowych i wychowawczych realizowanych w różnych okresach życia ludzkiego prowadzonych w różnych formach organizacyjno-programowych i sytuacjach międzyludzkich. W jej obszarze wyróżnia się:</p> <ol style="list-style-type: none">1) edukację wyjściową, realizowaną w okresie wychowania w pierwszych latach życia przy udziale domu rodzinnego, środowiska rówieśniczego i zamieszkania;2) edukację szkolną, realizowaną wstępnie przez przedszkole, a następnie przez różne typy szkół – podstawowe, ponadpodstawowe, wyższe; 3) edukację ustawiczną. <p>Źródło: Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., <i>Nowy słownik pedagogiki pracy</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2000.</p>
edukacja pozaformalna	<p>kształcenie i szkolenie realizowane w ramach programów, które nie prowadzą do uzyskania kwalifikacji pełnych nabytych w systemie edukacji formalnej.</p>

efekty uczenia się	<p>wiedza, umiejętności oraz kompetencje społeczne nabyte w procesie uczenia się.</p> <p>Na efekty uczenia się składa się to, co człowiek wie i rozumie, co potrafi wykonać, a także to, do jakich zobowiązań jest przygotowany. Poszczególne efekty uczenia się mogą mieć charakter specyficzny dla danej kwalifikacji lub uniwersalny; mogą np. odnosić się do tzw. kompetencji kluczowych lub ogólnozawodowych.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
kompetencje	<p>zdolność podejmowania określonych działań i wykonywania zadań z wykorzystaniem efektów uczenia się i własnych doświadczeń. Dlatego kompetencje nie można utożsamiać z efektami uczenia się. Termin kompetencje – w zależności od kontekstu – może oznaczać m.in.: zakres działania, zakres uprawnień do podejmowania decyzji, merytoryczne przygotowanie do wykonania określonego zadania.</p> <p>Źródło: <i>Słownik Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji</i>, IBE, Warszawa, 2016.</p>
kompetencje kluczowe	<p>na szczeblu Unii Europejskiej określono osiem kompetencji kluczowych, które stanowią połączenie wiedzy, umiejętności i postaw uważanych za niezbędne dla potrzeb samorealizacji i rozwoju osobistego, aktywnego obywatelstwa, integracji społecznej oraz zatrudnienia. Należą do nich:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) porozumiewanie się w języku ojczystym; 2) porozumiewanie się w językach obcych; 3) kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; 4) kompetencje informatyczne; 5) umiejętność uczenia się; 6) kompetencje społeczne i obywatelskie; 7) inicjatywność i przedsiębiorczość; 8) świadomość i ekspresja kulturalna. <p>Źródło: <i>Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie</i>, Dz.U. L 394, 30.12.2006.</p>

kompetencje personalne i społeczne	<p>trzydzieści kompetencji wspólnych dla wszystkich zawodów szkolnictwa zawodowego, które uczący się nabywa w procesie kształcenia zawodowego, opisanych zgodnie z ideą europejskich ram kwalifikacji, w języku efektów kształcenia – uczeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) przestrzega zasad kultury i etyki; 2) jest kreatywny i konsekwentny w realizacji zadań; 3) potrafi planować działania i zarządzać czasem 4) przewiduje skutki podejmowanych działań; 5) ponosi odpowiedzialność za podejmowane działania 6) jest otwarty na zmiany; 7) stosuje techniki radzenia sobie ze stresem; 8) aktualizuje wiedzę i doskonali umiejętności zawodowe; 9) przestrzega tajemnicy zawodowej; 10) negocjuje warunki porozumień 11) jest komunikatywny 12) stosuje metody i techniki rozwiązywania problemów 13) współpracuje w zespole. <p>Źródło: Opracowano z wykorzystaniem zapisów <i>Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach</i> (Dz.U. 2017 poz. 860).</p>
osiągnięcie	<p>wyodrębniony zbiór efektów uczenia się, których uzyskanie zostało potwierdzone w walidacji, stanowiący część wymagań dla danej kwalifikacji rynkowej.</p> <p>Źródło: <i>Słownik Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji</i>, IBE, Warszawa 2016, s. 38; <i>Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 czerwca 2009 r. w sprawie ustanowienia europejskiego systemu transferu osiągnięć w kształceniu i szkoleniu zawodowym (ECVET) (2009/C 155/02)</i>, Dz.U. C 155 z 08.07.2009 r.</p>
przenoszenie osiągnięć	<p>w kontekście Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji przenoszenie osiągnięć oznacza uznawanie przez instytucję certyfikującą pozytywnego wyniku walidacji (poszczególnych zestawów efektów uczenia się), która została przeprowadzona przez inne instytucje.</p> <p>Źródło: <i>Słownik Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji</i>, IBE, Warszawa 2016.</p>
rynek edukacyjny	<p>to rodzaj rynku, reguły gry określające równowagę między podażą szkół i instytucji edukacyjnych (ofert edukacyjnych) a popytem uczniów (studentów), które są powszechne, uważane przez społeczeństwo za uczciwe, sprawiedliwe i adekwatne. Rynek obejmuje wszystkich kupujących i sprzedających, których decyzje są wzajemnie uzależnione, kształtują podaż i popyt oraz wpływają na poziom cen i jakość usług.</p> <p>Źródło: Kujda M., <i>Podstawy ekonomii</i>, Wyd. FOSZE, Rzeszów 1997.</p>

system edukacji	<p>w szerokim ujęciu na system edukacyjny składają się: ludzie, procesy i instytucje działające na rzecz kształcenia, doksztalcenia, adaptacji społecznej i resocjalizacji. Jego elementami są instytucje edukacyjne, przepisy prawne, procesy dydaktyczne, nauczyciele, uczniowie, studenci. Systemy edukacyjne ponoszą odpowiedzialność za wyposażenie absolwentów szkół w wiedzę, umiejętności i postawy, które pozwolą im znaleźć właściwe miejsce na rynku pracy. W Polsce system edukacyjny jest zarządzany przez dwie instytucje centralne: Ministerstwo Edukacji Narodowej (Ustawa o systemie oświaty) oraz Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (Ustawa prawo o szkolnictwie wyższym).</p> <p>Źródło: na podstawie Dz.U. z 2004 r. Nr 256 poz. 2572, Nr 273 poz. 2703 i Nr 281 poz. 2781 z późn. zm.; Dz.U. z 2005 r. Nr 164 poz. 1365 z późn. zm.</p>
uczenie się	<p>to proces, w którym: na drodze poznania, doświadczenia i ćwiczenia powstają nowe struktury wiedzy, umiejętności, nawyki i postawy, czyli dokonuje się pewna zmiana osoby.</p> <p>Źródło: Okoń W., <i>Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej</i>, Żak, Warszawa 2003.</p>
uczenie się nieformalne	<p>uzyskiwanie efektów uczenia się poprzez różnego rodzaju aktywność poza edukacją formalną i edukacją pozaformalną, np. samodzielne uczenie się, uczenie się w wyniku pracy zawodowej, podczas wykonywania obowiązków domowych, realizując zainteresowania pozazawodowe.</p> <p>Źródła: Słownik <i>Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji</i>, IBE, Warszawa 2016, s. 47; <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
uczenie się przez całe życie (Lifelong Learning)	<p>koncepcja uczenia się obejmująca rozwój indywidualny i rozwój cech społecznych we wszystkich formach i wszystkich kontekstach – w systemie formalnym, tj. w szkołach, placówkach kształcenia zawodowego, uczelniach i placówkach kształcenia dorosłych, oraz w ramach kształcenia nieformalnego, a więc w domu, w pracy i w społeczności.</p> <p>Źródło: <i>Lifelong learning for all. Meeting of the Education Committee at Ministerial Level</i>, 16–17 January 1996, OECD, Paryż 1996.</p>
umiejętności	<p>przyswojone w procesie uczenia się zdolność do wykonywania zadań i rozwiązywania problemów właściwych dla dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>
wiedza	<p>zbiór opisów obiektów i faktów, zasad, teorii oraz praktyk, przyswojonych w procesie uczenia się, odnoszących się do dziedziny uczenia się lub działalności zawodowej.</p> <p>Źródło: <i>Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji</i>, Dz.U. 2016 poz. 64.</p>

**OBSZAR: PLANOWANIE WŁASNEGO ROZWOJU I PODEJMOWANIE DECYZJI
EDUKACYJNOZAWODOWYCH**

<p>awans zawodowy</p>	<p>przejście pracownika na wyższe stanowisko, osiągnięcie wyższego szczebla w hierarchii zawodowej, osiągnięcie wyższej grupy osobistego zaszczerowania, a także zwiększenie odpowiedzialności za wykonywaną pracę, często zwiększenie udziału we władzach zakładu i podniesienie prestiżu społecznego. Awans zawodowy pracownika zależy od wykształcenia, zdolności, chęci do pracy, umiejętności zawodowych, aspiracji zawodowych, wiadomości, odpowiedzialności, uznania przełożonych, chęci doskonalenia się oraz umiejętności współdziałania i współżycia z ludźmi.</p> <p>Źródło: Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., <i>Nowy słownik pedagogiki pracy</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2000.</p>
<p>całozyciowe poradnictwo kariery</p>	<p>proces umożliwiający obywatelom w każdym wieku i w każdym punkcie ich życia określenie ich zdolności, kompetencji i zainteresowań potrzebnych do podejmowania decyzji edukacyjnych, szkoleniowych i zawodowych oraz zarządzania własnymi ścieżkami edukacji i pracy. Całozyciowe poradnictwo kariery obejmuje całą gamę indywidualnych i grupowych aktywności odnoszących się do udzielania informacji zawodowej, doradzania, określania kompetencji, wspierania i nauczania podejmowanych decyzji oraz kształtowania umiejętności niezbędnych do zarządzania karierą edukacyjno-zawodową.</p> <p>Źródło: Wanna J., McCarty J., <i>Doskonalenie polityki i systemów poradnictwa przez całe życie. Stosowanie wspólnych europejskich narzędzi referencyjnych</i>, Luksemburg 2006.</p>
<p>decyzja</p>	<p>rozstrzygnięcie w sytuacji, gdy istnieje dwie lub więcej możliwości rozwiązania trudności.</p> <p>Źródło: Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., <i>Nowy słownik pedagogiki pracy</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2000.</p>
<p>doradztwo zawodowe</p>	<p>uporządkowane i zaplanowane działania mające na celu wspieranie uczniów klas VII–VIII szkoły podstawowej i szkół ponadpodstawowych w procesie świadomego i samodzielnego podejmowania decyzji edukacyjnych i zawodowych.</p>
<p>działania związane z doradztwem zawodowym</p>	<p>ogół zaplanowanych i systematycznych działań podejmowanych przez przedszkole, szkołę lub placówkę, których celem jest przygotowanie i wspieranie uczniów w podejmowaniu decyzji edukacyjnych i zawodowych. Obejmują one m.in. zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego, zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu, wspomaganie uczniów w wyborze kierunku kształcenia i zawodu w trakcie bieżącej pracy z uczniami, działania skierowane do rodziców i nauczycieli, współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym.</p> <p>Działania te realizowane są w:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedszkolach jako preorientacja zawodowa;

	<ul style="list-style-type: none"> • klasach I–VI szkoły podstawowej jako orientacja zawodowa; • klasach VII i VIII szkoły podstawowej oraz szkołach ponadpodstawowych i placówkach jako doradztwo zawodowe.
--	--

kariera zawodowa	<p>przebieg pracy zawodowej człowieka w ciągu jego życia, wyznaczony „ścieżką awansową” w zawodzie lub przechodzeniem do innego rodzaju pracy. Kariera lub droga zawodowa, w połączeniu z koncepcjami rozwoju zawodowego, stanowi jedno z podstawowych pojęć teorii kształcenia zawodowego. Aktualnie kariera zawodowa pojmowana jest dość szeroko – jako ogół ról i zadań życiowych podejmowanych przez człowieka. Odnosi się zatem zarówno do życia zawodowego, jak i osobistego. Ważnym aspektem kariery jest umiejętność godzenia tych dwóch sfer (zawodowej i rodzinnej).</p> <p>Źródło: Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., <i>Nowy słownik pedagogiki pracy</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2000.</p>
orientacja zawodowa	ogół działań o charakterze dydaktyczno-wychowawczym ukierunkowanych na kształtowanie u uczniów klas I–VI szkoły podstawowej pozytywnej i proaktywnej postawy wobec pracy i edukacji poprzez poznawanie i rozwijanie własnych zasobów oraz nabywanie wiedzy na temat zawodów i rynku pracy
planowanie	<p>jest to projektowanie zadań i czynności, którego wynikiem jest plan, stanowiący końcowy etap do przygotowania przyszłych działań praktycznych.</p> <p>Źródło: Nowacki T.W., Korabiowska-Nowacka K., Baraniak B., <i>Nowy słownik pedagogiki pracy</i>, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Warszawa 2000.</p>
postawa proaktywna	gotowość podmiotu do podejmowania działań z własnej inicjatywy warunkowana potrzebą autonomicznego kształtowania kluczowych obszarów/dziedzin życia; postawa proaktywna zakłada odpowiedzialność podmiotu za podejmowane decyzje, w tym decyzje edukacyjno-zawodowe.
preorientacja zawodowa	ogół działań o charakterze wychowawczym, podejmowanych przez nauczycieli i rodziców, ukierunkowanych na zbliżanie dzieci w wieku przedszkolnym do środowiska pracy.
rozwój zawodowy	<p>doskonalenie osobowości zawodowej na skutek wykonywanej pracy zawodowej i związanej z tym edukacji.</p> <p>Źródło: Wołk Z., <i>Całozyciowe poradnictwo zawodowe</i>, Wydawnictwo Uniwersytet Zielonogórski, Zielona Góra 2007.</p>
środowisko pracy	zespół czynników materialnych, osobowych i społecznych opisujących i warunkujących pracę podmiotu i/lub grupy. Praca zaś to szereg czynności podejmowanych przez człowieka wymagających od niego zaangażowania, a służących zaspokojeniu potrzeb własnych i otoczenia.

wewnątrzszkolny system doradztwa zawodowego (WSDZ)	celowe, uporządkowane i wzajemnie powiązane działania związane z doradztwem zawodowym podejmowane przez daną szkołę lub placówkę, zaplanowane na cały cykl kształcenia.
zajęcia z zakresu doradztwa zawodowego	zajęcia grupowe organizowane dla uczniów klasy VII i VIII szkoły podstawowej, branżowej szkoły I stopnia, liceum ogólnokształcącego i technikum (ustawa <i>Prawo oświatowe</i> z dnia 14 grudnia 2016 r., art. 109.1. pkt 7), których wymiar określa <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół</i> .

zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i zawodu	zajęcia indywidualne i grupowe prowadzone w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej (ustawa <i>Prawo Oświatowe</i> z dnia 14 grudnia 2016 r., art. 109.1. pkt 5 oraz <i>Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach</i>).
---	--